

The authors also suggests to take corresponding changes into the Law of Ukraine «On economic societies» and the Law of Ukraine «On the joint-stock companies» concerning the determination of the order and the sources of the formation of the profit, to determine the profit, which is used to carry out the payment of dividends to shareholders.

The authors determines the payment of the dividends, as the main stage of the distribution of the profit. The authors suggests to take corresponding changes into the Law of Ukraine «On the joint-stock companies» concerning the payment of the dividends even if the company has not the net profit and other changes.

Key words: *profit, net profit, balance profit, dividends, distribution of the profit.*

Стаття надійшла 13 квітня 2017 р.

УДК 346.26(477)

**Л. В. Хомко,
Н. В. Зозуля**

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ

Здійснено ґрунтовну спробу дослідження поняття «ломбард» в українському законодавстві. З'ясовано, що неодмінною умовою діяльності ломбарду є не тільки внесення його до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, а й отримання Свідоцтва про реєстрацію фінансової установи. Визначено особливості та порядок створення ломбарду в Україні.

Констатовано, що сьогодні не існує жодного законодавчого акту, який би комплексно врегулював найважливіші питання, що виникають під час створення та діяльності ломбардів.

Ключові слова: *ломбард, повне товариство, засновницький договір, державна реєстрація, фінансова установа.*

Постановка проблеми. В Україні щораз більшого розвитку набуває діяльність ломбардів, які здійснюють операції з кредитування громадян під заставу майна. На сьогодні ломбарди є одними з інституцій, які задовольняють споживчі фінансові потреби громадян. Вітчизняний ринок ломбардних послуг розвивається швидкими темпами. Однією з причин є «періодичні» економічні кризи та низька купівельна спроможність населення. Станом на перше січня 2017 року в Україні діяло 455 ломбардів. Ломбарди орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів. Середній розмір такого кредиту становить

близько 1 тис. грн. Нетривалий період, на який беруть кредити в ломбардах, можна пояснити високою відсотковою ставкою за ними. Середньозважена річна відсоткова ставка за фінансовими кредитами ломбардів становить майже 200%. Пріоритетними напрямками діяльності зазначених суб'єктів господарювання є торгівля не викупленим із застави майном, скупка, ремонт, виготовлення і торгівля ювелірними виробами й надання супутніх послуг. До супутніх послуг ломбарду віднесено оцінку заставленого майна; посередницькі послуги зі страхування предмета застави та реалізацію заставленого майна.

Ломбарди як кредитні установи мають свої переваги і недоліки. Головною перевагою цих установ є можливість в короткий термін, швидко отримати ліквідні фінансові кошти на будь-які потреби. Однак можливість швидкого отримання коштів призводить до того, що кредити ломбардів є надзвичайно дорогими порівняно з позиками банківських установ чи кредитних спілок та повинні бути забезпечені надзвичайно ліквідною заставою. Отож дослідження інституту заснування ломбардів є необхідним і вагомим елементом удосконалення правового регулювання суб'єктів підприємництва. А для з'ясування порядку створення такого суб'єкта господарювання важливо визначити особливості правового статусу ломбарду.

Проблеми створення та діяльності ломбардів віднедавна набули в Україні особливої актуальності в зв'язку з законопроектною ініціативою щодо прийняття комплексного Закону про ломбарди та ломбардну діяльність (законопроект № 1800 від 20.01.2015р.). Це вкотре спровокувало дискусію з приводу доцільності й необхідності окремого законодавчого регулювання ломбардів в Україні.

Стан дослідження. Питання правового регулювання ломбардної діяльності є об'єктом дослідження у працях багатьох учених, зокрема Е. Е. Бекірової, О. Р. Кібенко, Н. В. Козлової, В. М. Коссака, В. Н. Кураєва, І. М. Кучеренко, В. К. Мамутова, Т. В. Мельникової, О. С. Шеремета, С. В. Фомічевої, Ю. М. Юркевича та ін.

Метою статті є дослідження правових засад створення ломбарду та розробка пропозицій з удосконалення правового регулювання ломбардної діяльності в Україні у напрямі збільшення довіри до цього суб'єкта підприємницької діяльності, практичного використання вказаної організаційно-правової форми та підвищення ефективності господарювання.

Виклад основних положень. З історичного екскурсу становлення ломбардів можна дізнатися, що діяльність їх із надання кредитів є одним із найстаріших видів кредитування населення. Батьківщиною ломбарду вважають Ломбардію – область на півночі Італії, де в XIII ст.

виникли банківські контори, що видавали позики під заставу. Перший ломбард в Україні з'явився в кінці XVIII століття і видавав позики під золоті та срібні речі [1, с. 154].

Причиною появи небанківських фінансових установ, серед яких – досліджуваній суб'єкт господарювання, є погіршення життя громадян, їхні потреби в отриманні фінансових послуг, у додаткових фінансових ресурсах для забезпечення свого існування. Саме запити людей у фінансових послугах, спрямовані на покращення умов життя, їх діяльність із задоволення цих вимог сприяють створенню ломбардів.

Правові засади щодо діяльності та надання послуг ломбардами в Україні регламентуються Господарським і Цивільним кодексами України, законами України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про заставу», «Про захист прав споживачів» та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до зазначеного, ломбард – це фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок її власних або залучених коштів, під заставу майна, на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг ломбарду. Супутніми послугами ломбарду вважаються ті, які є передумовою надання фінансового кредиту або випливають з його надання. До них належать оцінка заставленого майна, надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави та реалізація заставленого майна [2].

У проекті Закону «Про ломбарди та ломбардну діяльність» зазначено, що ломбард – це небанківська фінансова установа, виключними видами діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів за рахунок власних або залучених коштів під заставу рухомого майна на визначений строк і під проценти та інша діяльність [3].

Під час започаткування будь-якої господарської діяльності виникає питання щодо вибору організаційно-правової форми здійснення підприємництва. Відповідно до законодавства України, ломбард створюють у формі повного товариства [4].

Спробуємо проаналізувати правову природу ломбарду крізь призму господарського товариства та з'ясувати особливості правового становища повного товариства.

Відповідно до ч. 1 ст. 66 Закону України «Про господарські товариства», повне товариство – це товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном [5]. Варто пам'ятати, що повне товариство є персональним об'єднанням, яке передбачає особисту складову у відносинах між учасниками.

До характерних ознак ломбарду як повного товариства можна віднести:

- наявність установчого документа – засновницького договору;
- повну відповідальність ломбарду за власними зобов'язаннями, тобто усім майном, що належить йому на праві власності;
- солідарну відповідальність учасників ломбарду за зобов'язаннями усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення;
- відсутність органів управління товариства, оскільки управління справами товариства здійснюється самими учасниками в порядку, визначеному засновницьким договором товариства. При цьому можна використовувати такі схеми управління: а) управління здійснюється всіма учасниками; б) управління доручається або одному, або частині учасників (т. зв. уповноважені учасники);
- обмежений рух учасників.

У згаданому законопроекті зазначено, що ломбарди створюються у формі господарського товариства з урахуванням особливостей (ч. 1 ст. 3). Однак вважаємо, що це положення потребує деталізації та чіткої вказівки на організаційно-правову форму ломбарду. Для прикладу, за законодавством Польщі ломбарди створюють як товариство з обмеженою відповідальністю або акціонерне товариство.

Ломбард, як і будь-який інший суб'єкт господарювання, набуває правосуб'єктності з моменту державної реєстрації та внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР). Українське законодавство трактує процедуру державної реєстрації як обов'язковий елемент легітимації будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності.

Правова природа ломбарду, на нашу думку, має подвійну характеристику. З одного боку, ломбарду притаманні ознаки повного товариства, з іншого – відбиток накладає фінансова діяльність суб'єкта господарювання. Отже, окреслюючи правовий статус ломбарду, доречно зважати на обидві складові.

Оскільки ломбард є фінансовою установою, процес його легітимації відбувається фактично в два етапи.

Перший – державна реєстрація юридичної особи у державного реєстратора. Другий – реєстрація ломбарду як фінансової установи шляхом внесення відповідних даних до реєстру фінансових установ, із подальшим отриманням Свідоцтва про реєстрацію фінансової установи. Таку реєстрацію здійснює Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

Для державної реєстрації ломбарду подаються такі документи:

- 1) заява про державну реєстрацію юридичної особи;

2) заява про обрання юридичною особою спрощеної системи оподаткування та (або) реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість (за бажанням заявника);

3) засновницький договір ломбарду [6].

Відповідно до Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами від 26.04.2005 р. № 3981, ломбард повинен мати власний капітал у розмірі не менше ніж 500 тисяч гривень, а у разі наявності у ломбарду відокремлених підрозділів – не менше ніж 1 мільйон гривень [2].

Законопроект «Про ломбарди та ломбардну діяльність» у ст. 6 зазначає, що власний капітал ломбарду не повинен бути меншим мінімального розміру статутного (складеного) капіталу ломбарду, який встановлюється у сумі 500 тисяч гривень. Якщо ж власний капітал ломбарду стає меншим мінімального розміру статутного (складеного) капіталу, ломбард зобов'язаний протягом наступного звітного кварталу довести розмір власного капіталу до окреслених вимог, оскільки невиконання ломбардом цієї норми є підставою для вилучення ломбарду з Державного реєстру фінансових установ [3].

До відокремлених підрозділів ломбарду віднесено філії та відділення, які розташовані поза його місцезнаходженням та які здійснюють усі або частину функцій з надання фінансових і супутніх послуг ломбарду.

Ломбард має право на відкриття рахунків у банку. Порядок відкриття рахунків регулюється Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженою постановою Правління Національного Банку України від 12.11.2003 р. № 492 [7].

Установчим документом ломбарду є засновницький договір. Оскільки ломбард створюється у формі повного товариства, основні вимоги щодо змісту засновницького договору містяться у Господарському та Цивільному кодексах України, Законі України «Про господарські товариства».

Відтак засновницький договір ломбарду повинен містити відомості про:

- найменування та вид товариства;
- місцезнаходження;
- предмет і цілі діяльності товариства;
- склад засновників (учасників), водночас визначається зобов'язання учасників створити товариство;
- порядок їхньої спільної діяльності щодо його створення, умови передавання товариству майна учасників;

– органи управління товариством, їхню компетенцію, порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, з яких необхідна одностайність або кваліфікована більшість голосів;

– порядок вступу до товариства та виходу з нього;

– розмір і склад складеного капіталу товариства;

– розмір частки кожного з учасників, форму їхньої участі у справах товариства, розмір, склад і порядок внесення ними вкладів, розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі.

Порушення встановлених законодавством вимог щодо змісту засновницького договору повного товариства є підставою для відмови у його державній реєстрації.

Після внесення відомостей про суб'єкта підприємництва до ЄДР ломбард набуває статусу суб'єкта господарювання. Однак одного лише статусу для провадження ломбардної діяльності недостатньо. Законодавством передбачено необхідність отримання ломбардом статусу фінансової установи.

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», ломбард належить до фінансових установ [8]. Тож юридична особа, котра має намір надавати фінансові послуги, зобов'язана звернутися до відповідного органу державного регулювання ринків фінансових послуг протягом тридцяти календарних днів із дати державної реєстрації для включення її до державного реєстру фінансових установ.

Національна комісія фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг) вносить заявника до Реєстру фінансових установ у разі, якщо заявник відповідає таким вимогам:

1) в установчих документах заявника зазначений вичерпний перелік видів фінансових послуг, які буде надавати заявник, як виключний вид його діяльності з урахуванням вимог законодавства, у тому числі з урахуванням обмежень щодо суміщення окремих видів фінансових послуг;

2) наявність у заявника внутрішнього документа, що регламентує порядок надання фінансових послуг, та примірних договорів зі споживачами фінансових послуг, які мають відповідати вимогам законодавства та затверджуватись уповноваженим органом заявника відповідно до його установчих документів;

3) наявність системи бухгалтерського обліку, що відповідає вимогам законодавства;

4) наявність облікової та реєструючої систем (програмного забезпечення та спеціального технічного обладнання), які мають відпо-

відати вимогам, установленим Нацкомфінпослуг, і передбачають ведення обліку операцій з надання фінансових послуг споживачам та подання звітності до Нацкомфінпослуг;

5) формування заявником статутного (складеного, пайового) капіталу грошовими коштами, а також відповідність розміру статутного (складеного, пайового) та (або) власного капіталу заявника вимогам законодавства у разі, якщо такі вимоги встановлені (крім фінансової установи – юридичної особи публічного права);

6) відповідність керівника і головного бухгалтера заявника професійним вимогам до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ;

7) наявність у заявника умов, необхідних для надання споживачам фінансових послуг, а саме: власного або орендованого приміщення за місцезнаходженням заявника, зазначеним в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; відповідної комп'ютерної техніки, яка дає змогу забезпечити виконання вимог щодо подання до Нацкомфінпослуг інформації, встановленої законодавством, що регулює діяльність з надання фінансових послуг, і засобів зв'язку (телефону, Інтернету, електронної пошти) [9].

До спеціальних умов можна віднести: присутність у повному найменуванні ломбарду слова «ломбард»; наявність приміщення (на правах власності або користування) площею не менше ніж 5 квадратних метрів, призначеного для надання фінансових послуг та супутніх послуг ломбарду і спеціального місця зберігання заставленого майна. Спеціальне місце зберігання заставленого майна – окреме приміщення, окрема територія, інше місце з обмеженим доступом, які мають відповідати вимогам, установленим законодавством, бути розташованими за місцезнаходженням ломбарду чи його відокремленого підрозділу або за іншою адресою та бути обладнаними необхідними засобами, які мають забезпечити збереження предметів застави та утримування предметів застави в належному стані.

Слід наголосити, що забороняється розташування приміщення ломбарду в малих архітектурних формах, тимчасових або некапітальних спорудах.

Ломбард має право здійснювати діяльність із надання фінансових послуг, що зазначені в його установчих документах, у порядку, встановленому законодавством, тільки після внесення інформації про нього до Державного реєстру фінансових установ та отримання Свідоцтва про реєстрацію фінансової установи. Кожний відокремлений підрозділ ломбарду має право здійснювати діяльність з надання

відповідних фінансових послуг виключно після отримання відповідної довідки про внесення інформації про відокремлений підрозділ ломбарду до Державного реєстру фінансових установ.

Відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», надання фінансових послуг підлягає ліцензуванню. Постановою Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 913 затверджено Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) [10]. Згідно з новими Ліцензійними умовами, всі ломбарди, які до 10.12.2016 р. були внесені до Державного реєстру фінансових установ у строк до 10.06.2017 р., зобов'язані отримати ліцензії на кожен із видів фінансових послуг, які надає компанія (в тому числі ломбарди на видачу позик), та увідповіднити свою діяльність із вимогами Ліцензійних умов і подати до Нацкомфінпослуг належні документи й відомості [10].

Висновок. На підставі аналізу норм вітчизняного законодавства вважаємо необхідним звернути увагу на те, що процес створення ломбардів та організації ломбардної діяльності доволі складний. Адже охоплює три головні етапи легітимації: 1) державну реєстрацію в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, тобто реєстрацію як суб'єкта господарювання; 2) внесення відомостей до Державного реєстру фінансових установ; 3) отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг.

Отож переконані, що прийняття запропонованого проекту Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність» надасть можливість провадити ефективне державне регулювання ломбардної діяльності в Україні, зокрема втілити неодмінні правові механізми створення ломбардів та реалізації ломбардами їхніх функцій. Окрім цього, вважаємо, що у зазначеному законопроекті має бути визначено вид (або види) господарського товариства, у якому належить створювати ломбарди.

---

1. Ксьондз С. М. Діяльність ломбардів як учасників ринку цінних паперів / С. М. Ксьондз // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – № 6. – Т. 2. – С. 154–159.

2. Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2005 р. № 3981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05>

3. Про ломбарди та ломбардну діяльність: проект Закону від 20.01.2015 р. № 1800 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53640

4. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 р. № 887-ХІІ (втратив чинність, крім ст. 4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/887-12>

5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

6. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 25.05.2003 р. № 755-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

7. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах: постанова Правління Національного Банку України від 12.11.2003 р. № 492 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/z1172-03

8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

9. Положення про Державний реєстр фінансових установ: Постанова Кабінету Міністрів від 28.08.2003 р. № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03/page>

10. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 913 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF/page?text=%EB%EE%EC%E1%E0%F0%E4>

Хомко Л. В., Зозуля Н. В. Правовые основы создания ломбардов в Украине

Предпринята основательная попытка исследования понятия «ломбард» в украинском законодательстве. Установлено, что необходимым условием деятельности ломбарда является не только внесение его в Единый государственный реестр юридических лиц, физических лиц-предпринимателей и общественных формирований, но и получение Свидетельства о регистрации финансового учреждения. Определяются особенности и порядок создания ломбарда в Украине.

Констатируется, что сегодня не существует ни одного законодательного акта, который бы комплексно регулировал важнейшие вопросы, возникающие при создании и деятельности ломбардов.

Ключевые слова: *ломбард, полное общество, учредительный договор, государственная регистрация, финансовое учреждение.*

Khomko L. V., Zozulya M. V. Legal principles of creating pawn shops in Ukraine

The author investigates the concept «pawn shop» in the Ukrainian legislation. It is shown that the essential conditions of the pawn shop are not only entering the pawn shops in the unified State Register of legal entities, physical

persons-entrepreneurs and public organizations but receiving a certificate of registration of a financial institution.

The cause of creating non-bank financial institutions, including pawn shops is deterioration of the life of citizens, their need for getting financial services, additional financial resources to ensure their existence. The needs of people for financial services aimed at improving the living conditions, their activities to meet these needs have contributed to the creation of pawn shops.

A pawn shop is a financial institution; its exclusive kind of activities is giving financial loans against security to individuals at the expense of their own or borrowed funds, under pledge of personal property for a specified period and at a specified rate of interest, and the provision of related services to the pawn shop.

At present there is no legislative act regulating the most important issues that arise during the creation and activities of pawn shops. Pawn shops are considered to be the least-regulated financial market of Ukraine, which is in the sight of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets.

The process of creating pawn shops and organizing pawn activities is quite complicated. It includes 3 main stages of legitimation: 1) the state registration in the Unified State Register of legal entities, natural persons-entrepreneurs and public organizations, i.e., registration as an economic entity; 2) making information in the State Register of financial institutions; 3) licensing to conduct economic activities with the provision of financial services.

In our opinion, the adoption of the Law of Ukraine «On Pawn Shops and Pawn Activities» will provide the opportunity to implement an effective state regulation of pawn activities in Ukraine, including the necessary legal mechanisms for creating pawn shops and fulfilling their functions.

Key words: *pawn shop, universal partnership, establishment agreement, state registration, financial institution.*

Стаття надійшла 11 квітня 2017 р.